

Barna og det gudstjenestefeirende fellesskapet

Hvordan skape en større arena for barns deltakelse i gudstjenestelivet?

AV OLE VINThER

I denne artikkelen drøfter jeg hvordan vi kan skape en større arena for barns deltakelse i gudstjenestelivet. Utgangspunktet for drøftingen er de gudstjenestene som vi kan kalle for «vanlige gudstjenester». Dvs. de gudstjenestene der det ikke er enten mulig eller ønskelig å gjøre noe særlig for barna så som å ha barnekirke, søndagsskole o.l. Hvordan kan vi legge til rette for at også disse gudstjenestene kan være gode gudstjenester for barn? Artikkelen vil argumentere for at en god balanse mellom struktur og antistruktur i gudstjenesten samt et fokus på multimodal meningsskaping kan bidra til at barna kan oppleve seg som en del av det gudstjenestefeirende fellesskapet også ved «vanlige gudstjenester».

OLE VINThER, f. 1979, cand.theol., sokneprest i Snåsa.

Adr.: Vinje prestegård, 7760 Snåsa. E-post: o.vinther@gmail.com

PRAKSISFORTELLING FRA EN HØYMESSE

Det var søndag. Kirkerommet i den store, høyloftede og middelalderlige steinkirken i gotisk stil var gjort klart til gudstjeneste. Lysene fremme på alteret var tente og nattverdutstyret var satt frem. Kirkerommet utstrålte høytid, og det var en stemning av ærbødighet. Bakerst i kirken var det samtidig en barnekrok. Her stod et bord med papir og tegnesaker, på gulvet lå et leketeppe, og biler, kosedyr samt forskjellige barnebøker stod i hyllene.

Det var høymesse i kirken kl. 11.00. Gudstjenesten var en «vanlig gudstjeneste». Høymesseliturgen i alterboken ble fulgt, og det var ikke søndagsskole eller andre særlige innslag med tanke på barna. Under gudstjenesten denne dagen var det imidlertid tre barn som skulle døpes, og det var mange familier og barn i kirken i forbindelse med

dåpen. Menigheten bestod ellers primært av eldre og kirkevante gudstjenestedeltakere.

Flere fra dåpsfølgene virket uvante med å være i kirke, og de visste kanskje ikke helt hvordan de skulle oppføre seg. Noen av foreldrene tenkte kanskje mye på at barna deres ikke skulle være forstyrrende. Det virket i alle fall som om de kjempet en stor kamp for å få barna sine til å være rolige og stille. Andre foreldre derimot gjorde ikke den store innsatsen på dette området og lot i stedet barna springe rundt om benkene og leke temmelig høylytt i barnekroken. Dette skapte stor uro i kirken, og både dåpsfølgene og de mere kirkevante gudstjenestedeltakerne så ut til å bli forstyrret slik at det ble vanskelig for menigheten å fastholde konsentrasjonen.

PROBLEMSTILLING

Hva var det som skjedde i den høymessen, som ovenstående praksisfortelling avbilder?

Dette skal jeg i det følgende foreta en analyse av. 1 En gudstjeneste er selvfølgelig en kompleks hendelse, og det skjedde derfor mye i den pågjeldende høymessen som jeg ikke skal komme inn på her. Mitt fokus skal i stedet alene være på barnas muligheter for deltakelse i gudstjenestelivet.

Barn og den tradisjonelle høymessediskursen

Når vi ser på ovennevnte praksisfortelling, så fremheves her den høytidelige og formelle stemningen i kirken. At høymesseliturgen fra alterboken ble fulgt, kan vi enn videre forstå på den måten at gudstjenesten var både ordrik og kognitivt krevende. Gudstjenesten beskrives dessuten som en «vanlig gudstjeneste» uten søndagsskole eller andre særlige innslag med tanke på barna. Barna er derfor enten henvist til å bli tysset på, for at de kan være rolige og stille, eller også må de finne på noe annet å gjøre. Dette «noe annet» kan så være å springe rundt i kirken eller å leke i en barnekrok bakerst i kirkerommet. Hovedanliggendet i praksisfortellingen er todelt. For det første sies det at barna bidrar til uro og støy, hvilket gjør at de voksne i menigheten ikke kan fastholde konsentrasjonen. For det andre sies det at det ikke er gjort noe særlig under gudstjenesten for å imøtekomme barna. Praksisfortellingen kan vi følgende tolke på den måten at den forteller at «vanlige gudstjenester» egentlig ikke er for barn. «Vanlige gudstjenester» er i stedet noe som egentlig er for de voksne.

Praksisfortellingen kan vi plassere innenfor det som Elisabeth Tveito Johnsen kaller den tradisjonelle høymessediskursen:

«I denne diskursen er barn velkomne på de voksnes vilkår, men de har ingen egen rolle» (Johnsen 2008:250). Ifølge Johnsen kommer den tradisjonelle høymessediskursen til uttrykk i kommentarer som: «Det var så deilig og stille på søndag, det var jo nesten ingen barn der». Eller: «Det er så godt når søndagsskolen forsvinner ut» (ibid.). Barna er her, som Thor Strandenæs sier det, «reduert til rollen som tilskuere eller tilhørere på de voksnes premisser.» (Strandenæs 2008:9.) Vi kan så hertil tilføye, at dersom barna ikke blir innenfor denne rollen, så blir barnas deltakelse i gudstjenesten til et problem. Barna blir uroskapende og forstyrrende.

Barn som fullverdige gudstjenestedeltakere

I motsetning til den tradisjonelle høymessediskursen finner vi også en annen diskurs. Denne kan vi med Johnsen kalle for trosopplæringsreformens og gudstjenestereformens diskurs om barn, unge og gudstjeneste. «Innenfor denne diskursen anses barn og unge som fullverdige gudstjenestedeltakere som skal behandles som en fullverdig del av kirken» (Johnsen 2008:251). Premissen her er at gudstjenestelivet er et av kirkens primære uttrykk og derfor en viktig arena for både trosopplæring og trosutfoldelse. Ikke bare for voksne, men også for barn og ungdommer. Dette er et helt sentralt poeng i både trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen (Strandenæs 2008).

I overensstemmelse med trosopplæringsreformens og gudstjenestereformens diskurs om barn, unge og gudstjeneste har det vært gjort mye for å tilpasse gudstjenestelivet til

---

1 Analyse av praksisfortellinger er en metode som tar utgangspunkt i en narrativ og fenomenologisk fortelling fra en bestemt praksissammenheng. Denne praksisfortellingen analyseres og tolkes så kritisk med henblikk på å komme til en dypere forståelse av den pågjeldende praksis. Analyse av praksisfortellinger er en metode som bl.a. har fått innpass innenfor pedagogisk forskning, og som også er anvendelig i en kirkelig sammenheng (Fuglseth 2006)

barn og ungdom. La meg her nevne noen eksempler.

Et eksempel finner vi hos Strandenæs (2008), som sier at barn som ministranter er en god måte hvorpå man kan inkludere barna i gudstjenesten. Her er det gode muligheter, dersom en får til et samarbeid med barnas foreldre, slik at barn og foreldre deltar som en familie. Her kan barna evt. bære frem brød og vin i inngangsprosesjonen, og de kan tenne lys i lysgloben i forbindelse med forbønn o.l. Strandenæs skriver: «Mulighetene er [...] mange, og gjennom å utføre tjenestene lærer barna både mer om gudstjenesten, hva oppgavene består i og hvorfor disse er viktige for gudstjenesten.» (Strandenæs 2008:14.)

En annen tilnærming fokuserer på at barna må ha sine egne samlinger. Et eksempel finner vi hos Sikkeland (2008), som argumenterer for å ha desiderte barnegudstjenester for barna og deres foreldre. Tanken her er at man skal ta barnas tro og forutsetninger på alvor og lage en særlig gudstjenesteliturgi for barn. Sikkeland skriver: «Jeg tenker meg en liturgi som er preget av korte innslag, stor variasjon og barn som deltar og sier de viktige orda.» (Sikkeland 2008:130.) Dette kan f.eks. være et opplegg som Søndagsskolens «Sprell Levende» gudstjenester. Øystese (2008) argumenterer likeledes for at barna har bruk for en egen arena, og presenterer Gudsrikeleiken. Gudsrikeleiken er en metode som bygger på Maria Montessoris pedagogiske tanker. Ønsket er «å legge til rette for at barn skal få nærme seg Gud og det hellige slik det passer for dem.» (Øystese 2008:146.)

En tredje tilnærming holder så frem at man ikke kun skal lage gudstjenester for barn. Nei, man skal lage gudstjenester sammen med barn. Strandenæs skriver eksempelvis at det er «nødvendig at kirken går inn i en fruktbar dialog og samarbeid med barna om

gudstjeneste og liturgi. Det gjelder både i forhold til utvikling av konkrete liturgier og til forberedelsen og gjennomføringen av dem.» (Strandenæs 2008:9.) En tilsvarende tankegang kommer til uttrykk hos Holien (2011), som bl.a. sier at man skal la barna få gjøre de «ordentlige tingene», hvilket innebærer at man til en viss grad må våge å gi fra seg kontrollen og kaste seg ut i noe nytt uten helt å vite hva som skjer. Dette henger sammen med at «[i] et barneteologisk perspektiv skal gudstjenesten være av og med barn, ikke for barn.» (Holien 2011:165.)

Den måten å tenke på som vi finner i ovennevnte eksempler, tar alle på alvor at barn og unge er fullverdige gudstjenestedeltakere og en fullverdig del av kirken. Dette er alt sammen vel og bra, tenker jeg. Det er mye å la seg inspirere av her. Samtidig forblir de «vanlige gudstjenester» en utfordring i forhold til barns deltakelse i gudstjenestelivet.

En større arena for barn ved «vanlige gudstjenester»?

De mange nye initiativene som har vært gjort for å tilpasse gudstjenestelivet til barn og ungdom, er i overensstemmelse med trosopplæringsreformens og gudstjenestereformens diskurs om barn, unge og gudstjeneste. Samtidig er det interessant at den tradisjonelle høymessediskursen ofte anses for å være en gyldig tolkning av de «vanlige gudstjenestene». Tankegangen er gjerne at de «vanlige gudstjenester» er for voksne, mens vi må gjøre noe særlig for barna så som å ha barnekirke, søndagsskole o.l. Dette stemmer godt med følgende utsagn hos Anny Holien: «Barns åpne og spontane natur gjør [...] at en gudstjeneste med barn må få en annen karakter enn en samling med bare voksne.» (Holien 2011:162.) Den tradisjonelle høymessediskursen samt trosopplæringsrefor-

mens og gudstjenestereformens diskurs om barn, unge og gudstjeneste komplementerer altså her hverandre.

Som nevnt før så tenker jeg at det er bra når vi kan legge gudstjenestelivet til rette slik at barna kan delta. Men er det virkelig slik at enten så har vi høymesse på de voksnes premisser eller også må vi mer eller mindre radikalt gjøre noe særlig for barna, for at de skal kunne oppleve seg som en del av det gudstjenestefeirende fellesskapet? Må vi helt gi slipp på tanken om at de «vanlige gudstjenester» kan være en arena for alle aldergrupper, både barn, ungdommer og voksne? Jeg tenker her at vi ikke kan gi slipp på denne tanken, da de «vanlige gudstjenester» er en sentral del av den kirkelige tradisjon og kultur. Dessuten er det ikke alltid mulig eller ønskelig å gjøre noe særlig for barna så som å ha barnekirke, søndagsskole eller lignende. At det ikke alltid er mulig, kan bl.a. handle om ressurser. Og at det ikke alltid er ønskelig, handler bl.a. om at vi primært lærer de «vanlige gudstjenester» å kjenne ved å ta del i dem².

La oss derfor se med nye øyne på de «vanlige gudstjenestene». For kanskje er det flere muligheter her enn vi umiddelbart tenker? Problemstillingen er følgende: *Hvordan skape en større arena for barns deltakelse i gudstjenestelivet ved «vanlige gudstjenester»?*

STRUKTUR OG ANTISTRUKTUR I GUDSTJENESTENE

I boken *Mänsklig gudstjänst. Om gudstjänsten som relation och rit* forstår Martin Modéus (2005) grunnleggende den tradisjonelle høymessens problemer på den måte at den er for stiv, høytidelig og hierarkisk og at den ikke

er levende og varm nok. En annen måte å si dette på er å si at det er for mye struktur og for lite antistruktur i den tradisjonelle høymessen.

Struktur skapes av det formelle, av den tradisjonelle kirkebygningen, av prestens gestaltning som øvrighetsperson i seremonielle klær m.m. Og struktur er nødvendig for enhver gudstjeneste, for ellers vil den falle fra hverandre. Strukturen i gudstjenesten må dog samtidig balanseres med antistruktur for at gudstjenesten ikke skal bli for stiv og formell, men i stedet levende og varm. Modéus taler her om en rekke systemfeil som det må rettes opp på for å få til en god balanse mellom struktur og antistruktur. Systemfeilene handler bl.a. om ensformighet, manglende relasjoner mellom gudstjenestedeltakerne, for mye fokus på det intellektuelle og kognitive, ensidig musikk, perfektjonisme og gudstjenesten som en forestilling. Den tradisjonelle høymessen er med andre ord overstrukturert, og en bedre balanse kan skapes bl.a. ved en mer variert musikk, ved mangfold, avslappethet, ved å gi mere plass for menneskelige relasjoner og ved å tale mere til sansene. Dessuten er barns tilstedeværelse gjennom deres umiddelbarhet i seg selv med til å skape antistruktur i gudstjenesten, hevder Modéus.

Ifølge Modéus så er en gudstjeneste med en god balanse mellom struktur og antistruktur en god gudstjeneste for alle. Både voksne og barn. Et viktig poeng i denne sammenheng er dessuten at en gudstjeneste med en god balanse mellom struktur og antistruktur er en god gudstjeneste for barn, også selv om det kanskje ikke ellers er noe i gudstjenesten som er særlig for barn, så som

---

² Et vesentlig anliggende ut fra et sosiokulturelt perspektiv på læring er at læring er et aspekt ved all menneskelig aktivitet. Læring skjer i sosiale sammenhenger og i situerte sosiale praksiser. Læring skjer derfor gjennom deltakelse i sosial praksis. Her må vi tilegne oss språk og andre redskaper for rett å kunne forstå spillereglene og fortolke virkeligheten slik vi møter den i den gitte sammenhengen (Afdal 2008; Säljö 2001).

søndagsskole eller andre særlige innslag med tanke på barna.

Hovedpoenget her er derfor at en god gudstjeneste der barn kan oppleve seg som en del av det gudstjenestefeirende fellesskapet ikke nødvendigvis er en gudstjeneste der det er noe særlig for barn eller der barna skal opptre for de voksne. En god gudstjeneste med barn som deltakere innebærer derimot at gudstjenesten har en god balanse mellom struktur og antistruktur. En god balanse mellom struktur og antistruktur kan altså bidra til å skape en større arena for barns deltakelse i gudstjenestelivet også ved «vanlige gudstjenester». Denne tanken skal jeg i det følgende se nærmere på.

Hvordan balansere struktur og antistruktur i «vanlige gudstjenester»?

For å få til en gudstjeneste som er god for både barn og voksne, så er en god balanse mellom struktur og antistruktur nødvendig. Dette er hovedtanken. Men hvordan skal man få til dette i praksis? Modéus (2005) nevner flere ting som jeg tenker det er mulig å realisere i gudstjenestelivet ved «vanlige gudstjenester». Jeg skal her nevne noen eksempler.

En ting å tenke på er f.eks. prestens plassering ved en gudstjeneste. Det gjør nemlig noe med gudstjenesten, hvor presten leder gudstjenesten fra. Når presten leder gudstjenesten ut fra koråpningen i stedet for alltid å stå ved alteret, så skjer ifølge Modéus nemlig en nedbrytning av polariseringen mellom fremme i kirken og bak i kirken, mellom presten som aktiv og øvrighetsperson og så menigheten som leke og passive medlemmer. At presten ikke er ved alteret hele tiden, men i stedet beveger seg rundt i kirken, er altså med til å skape antistruktur.

En annen ting er fredshilsenen i forbindelse med nattverden, hvor menigheten opp-

fordres til å hilse på hverandre. Denne skaper antistruktur på et av de mest høytidelige stedene i gudstjenesten, sier Modéus. Han sier imidlertid også at for at fredshilsenen skal kunne fungere, så er det en forutsetning at gudstjenesten hittil har gitt plass for relasjoner mellom deltakerne i gudstjenesten. Dette kan f.eks. skje i forbindelse med velkomsten til kirken før inngangsprosesjonen. Her er det nemlig en lav grad av formalisering, og man kan gi rom for det uhøytidelige nærvær og samvær.

En tredje ting er at liturger og medliturger ikke skal være så redde for å gjøre feil. Avslappethet og menneskelighet bidrar bare til varme i gudstjenesten.

Når det så gjelder barna, peker Modéus (2005:398-401) på flere nøkkelområder, hvorav jeg vil fremheve følgende.

For det første kan vi tenke på de signalene som kirken og gudstjenesten utstråler. I kirken bør det således være tydelige tegn på at barns nærvær verdsettes. Dette skjer f.eks. ved at man har en barnekrok. Men det finnes også andre muligheter. Barna kan f.eks. ønskes velkommen med noe særlig, f.eks. en barnebok eller noe annet, eller barn kan medvirke som kirkeverter sammen med en voksen. En annen mulighet som Modéus nevner, er muligheten for å ha et høytidsbord i kirken, hvor kirkeåret eller naturens år kan komme til uttrykk. Litt likesom man har en julekrybbe i advents- og juletiden, så kan man ha noe annet til andre tider av året.

Det andre momentet som jeg vil fremheve her, er at en gudstjeneste ikke skal bli for lang og at barna ikke skal sitte stille for lenge. Å skape mulighet for bevegelse er også positivt.

For det tredje så kan man la barn delta f.eks. i prosesjonen med å bære blomster frem til alteret, eller de kan tenne lys ved forbønn, når det er mulighet for det.

Ifølge Martin Modéus er det bl.a. ovenstående konkrete ting som man kan gjøre for å bevege gudstjenesten i retning mot en god balanse mellom struktur og antistruktur. Samtidig så er det viktig å få frem at en god balanse mellom struktur og antistruktur ikke først og fremst er et spørsmål om konkrete tiltak, men mere et spørsmål om stemningen i gudstjenesten. I den sammenheng er struktur og antistruktur hverandres forutsetninger. Jo mere struktur det er i en gudstjeneste, jo mere antistruktur er det behov for slik at gudstjenesten kan leve. Omvendt er det bruk for mye struktur for å holde sammen en gudstjeneste med mye antistruktur. Modéus sier det slik:

Bildligt talat kan man tänka sig två «rattar» på en «kontrollpanel», där det står «struktur» vid den ena och «antistruktur» vid den andra. Om man drar upp «volymen» på den ena måste man sannolikt också dra upp den andra. Den rätta balansen mellan struktur och antistruktur är en viktig faktor för den levande gudstjänsten. Antistrukturen ställs alltså bredvid högtiden och det strukturerade och skapar en lätthet i gudstjänsten utan att ruva sönder den.

(Modéus 2005:354.)

Å få til den gode balansen mellom struktur og antistruktur er samtidig en kunst som krever en høy grad av nærvær og tilstedeværelse hos liturgen:

Problemet med antistruktur är att det är en strategi att använda med fingertoppskänsla. Minsta överanvändning är banaliserande. Vi ser skillnaden i det vanliga mänskliga umgänget. Det är de små momenten av antistruktur, ögonkontaktarna och leendena, som skapar den mänskliga värmen, inte att vi river sönder våra roller. (ibid.)

MULTIMODAL MENINGSSKAPING I GUDSTJENESTENE

En annen hovedstrategi som vi kan tenke oss når vi skal skape en større arena for barns deltakelse i gudstjenestelivet ved «vanlige gudstjenester», er å fokusere på multimodal meningsskaping. Dette er en strategi som fint kan supplere Modéus' tanker om en god balanse mellom struktur og antistruktur.

Før jeg utdypet dette med multimodal meningsskaping, så vil jeg imidlertid først trekke frem fem begrepspar som ifølge Thomas B. Shephard og Thor Strandenæs karakteriserer barndommen og barnekulturen. Det dreier seg om *relations and dependence, openness and innocence, imagination and creativity, playfulness and leisure* samt *sensuality and sacramentality*. Strandenæs sier nemlig at gudstjenestelivet bør legges til rette på en slik måte at barndommens og barnekulturens karakteristika integreres. På denne måte kan gudstjenestene bli gode gudstjenester for barn. Strandenæs fremhever derfor at vi må se på gudstjenesten som et liturgisk drama og en lek, vi må bygge relasjoner og fellesskap, la åpenhet og uskyld prege gudstjenestene og la forestillingsevner, kreativitet, følelser, estetisk sans og sansen for det rituelle få rom (Strandenæs 2008:8).

I lys av ovennevnte tenker jeg at det gir god mening å fokusere på multimodal meningsskaping. For ser vi på en «vanlig gudstjeneste» ut fra tanken om multimodal meningsskaping, så oppdager vi at det er mulig å legge til rette for flere meningsskappende dimensjoner i de elementene som allerede finnes i de «vanlige gudstjenester». Å fokusere på multimodal meningsskaping handler nemlig om å få øye på de mange forskjellige modaliteter, dvs. ressurser for meningsskaping, som faktisk finnes i f.eks. en gudstjeneste. Med modaliteter menes alle

de forskjellige kommunikative uttrykk som hver for seg og til sammen skaper helheten av mening i en kommunikatív hendelse. Disse modaliteter kan være talte og skrevne ord, kroppsspråk, bevegelser og mimikk, tonefall, rommet en er i, plasseringen i rommet, møbler, aktivitet, musikk, utseende og klesstil m.m. Det dreier seg om alt det som man ser, hører, lukter, smaker, tar på, erfarer og gjør. Og sett på denne måte så er en gudstjeneste en veldig kompleks kommunikatív hendelse (Øierud 2011).

Det som ytterligere er interessant, er at ved å ha fokus på multimodal meningskaping, så kan vi analysere mere nyansert hvilke grupper f.eks. en gudstjeneste passer for. Tanken er at det som sies og gjøres kan knyttes til hva som forutsettes for å kunne delta i den pågjeldende kommunikative hendelsen:

Kommunikative ytringer tilbyr en leserrolle eller mottakerrolle, som her kalles impliserte deltakere. Disse formes av hva som sies eller forutsettes om deltakerne gjennom tiltale og omtale, hva som forutsettes for å kunne delta i denne kommunikative hendelsen, både av kompetanse, holdning, erfaringer og preferanser med hensyn til stil og sosial samhandling, og hvilket meningsutbytte det legges til rette for. (Øierud 2011:56.)

Øierud (2011) påpeker så i sin analyse av lesningen av en bibeltekst i en gudstjeneste, at det er mange flere modaliteter, dvs. meningskapinge dimensjoner, på spill, enn det som kanskje umiddelbart synes. Den formelle impliserte deltaker er ganske visst veldig «smal», nemlig en voksen, lovprisende som setter pris på tradisjonell orgelmusikk, en bibelsk språkverden og et individutviskende ritual. Men på tross av dette er det faktisk mulig å se for seg også andre impliserte del-

takerroller, dersom vi ser på alle de meningskapinge modaliteter som kommer til uttrykk i den kommunikative hendelsen.

Et fokus på multimodal meningskaping bør derfor medtenkes bevisst når man tilrettelegger en gudstjeneste. Dette innebærer en bevisst bruk av flere ressurser for meningskaping eller modaliteter. For dersom man gjør dette, er det mulig å legge til rette for at en «vanlig gudstjeneste» kan appellere breiere enn ellers. Man kan f.eks. benytte seg av flere meningskapinge dimensjoner i forbindelse med prekenen. Prekenen kan f.eks. både tale til følelser, fornuft, ha visuelle elementer og et levende kroppsspråk m.m. Et annet sted der gudstjenestene kan tilrettelegges for multimodal meningskaping er ved valget av salmer og musikalske stilarter. For det er stor forskjell på en barnesang med bevegelser, melodiose salmer med et fast omkvad og så en salme av Kingo. Det som er poenget her, er at det er flere muligheter enn vi kanskje umiddelbart tenker innenfor de elementene som allerede er i «vanlige gudstjenester». Elementene i de «vanlige gudstjenester» må bare bevisst tenkes som multimodale når gudstjenesten forberedes. Slik sett kan det legges til rette for at også de «vanlige gudstjenester» blir gode gudstjenester for barn.

KONKLUSJON

Spørsmålet var: Hvordan skape en større arena for barns deltakelse i gudstjenestelivet ved «vanlige gudstjenester»? Utgangspunktet var her de «vanlige gudstjenester», forstått som de gudstjenestene der det ikke er enten mulig eller ønskelig å gjøre noe særlig for barna så som å ha barnekirke, søndagsskole o.l. Disse gudstjenestene oppfattes normalt ikke som gode gudstjenester for barn. Her er den tradisjonelle høymessediskursen og den diskursen som preger

trosooplæringsreformens og gudstjenestereformens syn på barn, unge og gudstjeneste, samstemte. Gudstjenester med barn som deltakere må få en annen karakter enn en samling der bare voksne er til stede. Jeg følger til en viss grad også denne tankegangen i nærværende artikkel. Samtidig har mitt anliggende vært å se nærmere på om ikke de «vanlige gudstjenester» rommer flere muligheter enn vi umiddelbart ser? Jeg har så argumentert for at dette er tilfellet, og jeg har ut fra dette gjort rede for hvordan vi kan skape en større arena for barns deltakelse i gudstjenestelivet ved «vanlige gudstjenester». Argumentet er at en god balanse mellom struktur og antistruktur i gudstjenesten samt et fokus på multimodal meningsskaping kan bidra til at barna kan oppleve seg som en del av det gudstjenestefeirende fellesskapet også ved «vanlige gudstjenester».

LITTERATUR:

- Afdal, Geir. 2008. «Menigheten som lærende fellesskap? Sosiokulturell læringsteoris muligheter og begrensninger som perspektiv på kirkelig læring». I: *Prismet*. Årg. 59, nr. 4. S. 227-245.
- Fuglseth, Kåre S. 2006. «Trusopplæring i praksis. Kva kan lærarens praksisforteljingar seie oss om fenomenet læring i trusopplæringsreforma?» I: Lannem, Turid Skorpe og Hans Stifoss-Hansen (red.): *Metode, mål og mening i Den norske kirkes trosopplæringsreform*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Holien, Anny. 2011. «La barna gjøre de ordentlige tingene!» I: *Prismet*. Årg. 62, nr. 3. S. 159-166.
- Johnsen, Elisabeth Tveito. 2008. «Barn og unges deltagelse i gudstjenesten som ekklesiologisk utfordring. En diskursanalytisk refleksjon med utgangspunkt i to praksisfortellinger». I: *Prismet*. Årg. 59, nr. 4. S. 247-256.
- Modéus, Martin. 2005. *Mänsklig gudstjänst. Om gudstjänsten som relation och rit*. Stockholm: Verbum Förlag.
- Sikkeland, Tormod. 2008. «Hvor lenge skal barna være statister? Om å gi barna rom for å uttrykke sin tro». I: Sagberg, Sturla (red.). *Barnet i trosopplæringen. Pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn*. Oslo: IKO-Forlaget.
- Strandenæs, Thor. 2008. «Barn og gudstjeneste. Gudstjenesten som sted for trosutførelse eller trosopplæring?» I: *Prismet*. Årg. 59, nr. 1. S. 3-18.
- Säljö, Roger. 2001. *Læring i praksis. Et sosiokulturelt perspektiv*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Øierud, Gunnfrid Ljones. 2011. «Slik lyder Herrens Ord multimodalt – om multimodal meningsskaping». I: Hitching, Tonje Raddum m.fl. (red.). *Diskursanalyse i praksis – Metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Øystese, Rune. 2008. «Gudsrikeleiken. Grunnleggende didaktiske idéer bak gudsrikeleiken som metode». I: Sagberg, Sturla (red.). *Barnet i trosopplæringen. Pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn*. Oslo: IKO-Forlaget.